

IPOSTAZA FEMINITĂȚII ÎN PROZA LUI NICOLAE VIERU

Victoria ALBU, *drd.*, specialitatea *Literatura română*,

Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Coordonator științific: **Maria ȘLEAHTIȚCHI**, *dr. hab., conf. univ.*

Abstract: *This article subject to investigation the typology of female characters from the work of Nicolae Vieru.*

Due to the fact that the writer’s prose contains a large number of female characters, we use typological classifications, depending on age criteria, social status, historical context, consistence and the influence that they have in relation to male characters.

*It is offered a perspective of analysis of female archetypes found in the novel *The Rings of Grass* and in the series of novels *The Wind and the Light*, *Maria*, *The Watching Star*, aiming at the impact that a woman has on the family and community where she lives.*

During the presentation it was tried both an individual personal investigation, and the reference to approved criticisms of the time which expressed over the creativity of Nicolae Vieru.

Keywords: *the typology of female characters, age criteria, social status, historical context, rural-urban space.*

Prea puțina cercetare a prozei lui Nicolae Vieru oferă investigației mai multe direcții de analiză, însă de această dată vom valorifica tipologia personajelor feminine, supunând investigației o bună parte din personajele feminine ale operei vierene.

Proza acestui scriitor dispune de un număr mare de personaje feminine, de aceea s-a recurs la clasificări tipologice, în funcție de criterii de vârstă, stare socială, context istoric, consistența și influența pe care o au acestea în raport cu personajele masculine.

Pe de altă parte, se oferă o perspectivă de analiză a arhetipurilor feminine regăsite în romanul *Inele de iarbă* și în ciclurile de nuvele *Vânt și lumină*, *Maria*, *Steaua de veghe*, urmărindu-se și impactul pe care femeia îl are asupra familiei și comunității în care trăiește.

Amintim că în opera lui Nicolae Vieru se apelează la două planuri narrative, or această tehnică influențează oarecum și construcția personajelor, întrucât acestea prind contur atât prin acțiunile proprii, cât și din descrierile făcute de către celelalte personaje participante la acțiune.

Femeia este catalizatorul ce motivează personajele masculine spre acțiuni eroice, ele pot determina destinul acestora și le pot influența soarta. În mijlocul tuturor deciziilor stă femeia, ea este cea parte a cuplului, care conferă coeziune întregului, sau, dimpotrivă, îl scindează în lupta cu propriile-i neajunsuri, vicii sau ispite ale vieții.

Având în vedere mediul din care fac parte, spunem despre femeile din spațiul rural că ilustrează legătura lor cu tradițiile, simt o responsabilitate mai mare pentru rădăcini (nu-și pot lăsa părinții, chiar dacă aceasta înseamnă a se dezice de iubire și a face un mariaj pe placul părinților, ca Maria, fata din Lituania ce trăiește o frumoasă poveste de dragoste cu un tânăr din Chișinău și renunță la acesta în favoarea unui pescar din mediul său). Anume aceste personaje sunt marcate de o încărcătură arhetipală vădită. Discutăm despre oameni așezați, înțelepți care-și duc traiul într-o lume arhaică, ordonată și atrăgătoare, guvernată de valori tradiționale și precepte morale bine definite și de cele mai multe ori respectate, ca în nuvelele *Mireasa* și *Demarcas* (ciclul de nuvele *Maria*).

Tratată din această perspectivă, vom vedea că personajele din spațiul citadin merg împotriva doleanței părinților și se căsătoresc cu cei dragi inimii, renunțând la o viață cu toate cele necesare, pentru a trăi în lipsuri.

În ceea ce privește personajele din nuvelele vierene, acestea sunt caracterizate atât din exterior, într-o manieră comportamentistă, prin intermediul gândurilor, cât și în viziunea altor personaje.

Aceeași problemă poate fi abordată din perspective diferite, este tocmai ceea ce remarcă M. Cimpoi prin utilizarea *tehnicii faulkneriană a multitudinii perspectivelor narative, prozatorul moldovean alternând firele caracterologice detaliate cu procesele de conștiință care sunt tot atâtea câți eroi există* [3, p. 227]. Personajele sunt adepte ale moralității și demnității: Sanda din nuvela cu același nume (volumul *Vânt și lumină*) nu-și trădează prietena, respinge avansurile erotice ale cântărețului de operă, cu toate că-și iubește foarte mult soțul și pătimizește multe din cauza acțiunilor lui, îl urmărește rece din cauza orgoliului: *Și l-am urmărit plecând. Și n-am strigat. Eram prea mândră. Înseamnă că dorul lui de libertate fusese mai mare ca dragostea pentru mine și, când am înțeles lucrul acesta, s-a rupt ceva în mine.* [3, p. 118]

Abordând categoria de vârstă, observăm că majoritatea eroinelor sunt tinere, iar în jurul femeii tinere s-au construit mereu universuri de visare, așteptare și luptă, deoarece ele dețineau frumusețea, energia vitală, puterea de a crea și de a procrea.

Până și mamele trecute de prima tinerețe apar în ochii copiilor lor tinere, pentru Florian (protagonistul din romanul *Inele de iarbă*) mama era tânără. *Avea ochii mari și întu-necați ca nopțile de vară și tot atât de adânci (...) Mirosea a ploaie. Părul ei bălai mirosea*

a ploaie și ierburi. [6, p. 62] Ochii mamei sale fac lumină în jur, dar își pierd expresivitatea odată cu nenorocirea ce se abate asupra fiului.

Femeile surprinse în prima tinerețe, apar la Vieru în ipostaze de iubite, logodnice sau proaspete soții, atunci când feminitatea lor debordantă le consacră cuplului, căsătoriei, deci cunoașterea iubirii, apropierea de ea, experimentării și valorificării ei pe plan existențial. Sunt femeile ce nu cunosc surprizele vieții, precum Angela (protagonistă în *Inele de iarbă*). Până la căsătorie, aceasta este o visătoare, *viața i se părea un drum extrem de complicat și înfinit, crezând că cel mai bun lucru era să fugă de acasă, să trăiască ca în filme sau în cărți. (...) dacă mi-ar fi spus cineva că mă înșel și că după căsătorie va trebui să mă ocup și cu altceva decât să vizionez filme, să citesc, să frecventez teatrul, să fiu mereu alături de Florian și să-l îmbărbătez și că eu însămi nu voi ajunge niciodată o pianistă celebră, iar Florian nu va răsturna o groază de principii în agronomie și că plantele nu vor crește niciodată așa cum le va dicta el, și că nu vom trăi greu, permițându-ne doar minimul necesar, dacă mi-ar fi spus cineva toate astea, cred că aș fi sărit la bătaie.* [6, p. 122]

Mergând pe aceeași linie de analiză, Victor Prohin remarca faptul că *femeia și dragostea între bărbat și femeie-sunt două motive dominante în toată proza lui Nicolae Vieru. Iubirea apare în optica lui ca o poezie supremă a vieții, ce-l înalță pe om. Nuvelele Clar de lună, Dănilă-fraierul, Plecarea (ciclul de nuvele Steaua de veghe) surprind frumos și cu multă delicatețe psihologia tinerilor aflați în anotimpul primăvărat al dragostei.*

Pe cât de profund este ilustrat acest sentiment al iubirii în unele scrieri, pe atât de rece și lipsit de sentimentalisme este zugrăvit în alte nuvele, precum nuvela *Proba și Acuarele*, cu eroi ce trec cu ușurință peste eșecurile iubirii, nepierzându-și echilibrul interior, precum Ștefana Panici (după despărțirea cu soțul său, rămasă singură cu un copil își satisface plăcerea din adolescență-aceea de a desena, fără a deplânge prea mult singurătatea), or *autorul reușește să găsească acel echilibru dintre două planuri – al faptului propriu-zis și trăirea psihologică.*

Nu sărăcia și bogăția fac adevărata diferență între aceste femei, ci inteligența, frumusețea, hărnicia, forța cu care depășesc obstacolele, problemele, suferințele și pierderile, înțelepciunea pe care o dobândesc de-a lungul anilor și simplitatea ori dificultatea cu care își trăiesc viața alături de cei dragi.

În *Clipa ratată (Vânt și lumină)* personajul feminin nu atrage din prima prin exterior, fiind chiar inexpressivă, în schimb va reuși să captiveze atenția studentului printr-un detaliu semnificativ – *Margareta avea ceva în surâs, știa să surâdă foarte frumos și foarte des* [5, p. 80].

Femeia trăiește, în genere, într-o profundă relație de interdependență și interacțiune continuă cu membrii familiei sale, apoi cu comunitatea. Din și în familie se configurează, în timp, făptura socială a femeii, aceea capabilă să se pună în slujba comunității, după cum îi permite starea materială. În scopul întemeierii unei noi familii alături de bărbatul iubiți, vor sacrifica familia în care au crescut și vor renunța cu ușurință la starea familială foarte bună în favoarea unei vieți cu lipsuri și griji, personaje destoinice din romanul amintit precum Ileana (o fată înstărită și foarte frumoasă, căsătorită cu cel mai sărac băiat, ce a furat-o și s-au cununat, fără să ceară niciun fir de pai de la părinții ei, cu toate că aveau acest drept, bătută fiind și de fratele său Gore, pentru că le-a ponegrit numele), Angela (fiica unui profesor universitar, trăia într-o casă mare, construită imediat după război, cu o grădină formidabilă, o fiică ce nu împărtășea ideile tatălui ce își vedea fiica plasată într-un loc foarte bun în societate, cu idei proprii despre lumea înconjurătoare). Vorbim aici de personaje feminine curajoase și capabile de a înfrunta cu sfidare opinia comunității și a membrilor

familiei. Proza lui Vieru aduce în prim plan o femeie puternică, demnă de toată răbdarea, atenția și prețuirea cititorului actual.

În ceea ce privește gradul de implicare în acțiunea narațiunii, vom putea observa o pondere aproape egală a personajelor feminine în raport cu cele masculine, iar dacă vocea masculină apare mai des în discursul literar, personajul feminin nuanțează discursul, umanizând atmosfera, incitând la reflecție sau reverie, sensibilizând cititorul. Dacă vorbim de statut social și familial, cei doi soți au aceleași drepturi. În concepția autorului, în ciuda fragilității ei fizice, femeia reprezintă resortul vigoriei, istețimii, hărniciei, ambiției, rezistenței, altruismului și optimismului, rămânând superioară vicisitudinilor lumii, ridicându-se deasupra acestora.

Viziunile femeii asupra vieții sunt prezentate uneori în contrast indirect cu ale bărbatului, ele fiind, deseori, opuse, complementare.

În scopul relevării trăsăturilor reprezentative al interiorității feminine se determină evoluția caracterului feminin în viziunea autorului, aspirațiile, dorințele, metamorfozele interioare ale femeii, în raport cu lumea exterioară. Angela din romanul discutat urmărește să se impună și să impună propria ordine, propriile viziuni, asupra lucrurilor. Metamorfozele pe care le suportă interioritatea ei se imprimă și anturajului ei existențial. Aceasta va suferi de-a lungul timpului o schimbare radicală – din fata ce iubește arta și trăiește o dragoste inexplicabilă pentru Florian, menținută permanent la o înaltă notă de exaltare, devine o egoistă, cu principii mari, crezându-se mereu în câștig. Unele personaje feminine nu conștientizează că manifestările lor autoritare asupra masculinității nu fac decât să afecteze echilibrul acestei lumi. Or, pierderea echilibrului lumii exterioare este egală cu pierderea armoniei interioare. Astfel, tot Angela este cea care va cauza plecarea unicului său fiu din casa părintească, din motiv că nu acceptă lângă Octavian o fată simplă de la țară. Chiar dacă reușește în tinerețe să-și schimbe soțul: *să-l frâng, mai exact până să-i deschid ochii și să-i demonstrez că viața e altfel decât și-o închipuie el*, nu reușește să facă același lucru cu fiul său, care are *această tendință de a împinge lucrurile până la absolut, un fel de donquihotism, care, după mine, își are rădăcinile în firea de țaran a lui Florian și în caracterul contemplativ al lui Octavian mereu întors spre...veșnicie*. Se pare că motivul înfrângerii în caracterul drept și cinstit al lui Florian din tinerețe vine însă și din altă direcție, tot de la o femeie – Tița, fata ce-o iubește din copilărie Florian, pentru dragostea căreia se bate frecvent cu al lui Scoarță, pentru ea îl omoară pe conașul Ioniță în pădure, toate din cauză că *altă putere decât a Tiței asupra lui nu vrea să recunoască*. [6, p.68] Plecat din sat, fără fata dragă, viața acestuia va lua o altă întorsătură, influențată de aceste evenimente.

Femeia este prezentată nu atât ca o ființă contextualizată social și istoric, ci un destin, o esență umană, constituind pentru celălalt reperul fundamental al vieții spirituale.

Contradicțiile interioare, tensiunile, aspirațiile, calitățile și defectele femeii stau la baza ordinii lumii. Femeia, în viziunea autorului, este activă, flexibilă, energică, ambițioasă, dornică de transformare, iar, odată cu metamorfozele eului, ea încearcă să modifice exterioritatea. Influența puternică pe care o exercită energia feminină asupra realității este stimulată de bărbat, iar mobilitatea, dinamismul și flexibilitatea ei interioară se manifestă cel mai pregnant atunci când femeia reușește să întrețină armonia dintre lumea sa și a bărbatului.

Până acum au fost reprezentate profilurile spirituale ale protagonistelor și ale personajelor feminine secundare, dar ar fi bine să evidențiem și rolul personajelor feminine figurative, al căror profil spiritual este prezentat în mai multe ipostaze, ca proiecții în conștiința altor personaje (mai ales în viziunea personajului masculin). Discutăm aici despre Ilonca, personajul feminin din nuvela cu același nume (ciclul *Maria*), fata din poză care devine un

reper existențial pentru tânărul soldat, și Domnița din nuvela *Clipa care s-a dus...* (*Steaua de veghe*), al cărei chip pictat va juca un rol în constituirea colhozului.

Prin urmare, în cadrul acestei analize se urmărește elucidarea substanței artistice a feminității și a esenței umane descoperite prin intermediul ei, fiindcă femeia constituie o parte fundamentală a echilibrului lumii în care există.

În concluzie, pe baza celor expuse putem discuta despre următoarele tipare umane:

- Tipul femeii externe: al soției iubitoare și credincioase, al mamei caracterizate prin calități precum statornicia, sensibilitatea, milostenia.
- O altă categorie ilustrează mobilitatea, dinamismul, o continuă devenire și schimbare interioară (provoacă și răspund la provocări, își modifică ușor cursul propriei vieți sau a vieții celor din jur, adoptă sau renunță la anumite gânduri, păreri, văd problemele din unghiuri diferite și găsesc ușor alternativă, demonstrând flexibilitate la ofertele realității.
- Personajele feminine vierele reprezintă caractere autentice, detașate de comun și tipic, de previzibil și schematic, posedă caracteristici individualizate.

Pe lângă aspectele bune în scrierile lui Vieru, criticul Mihai Cimpoi remarcă, totuși, o neglijență stilistică (aceea de a prezenta fapte și ipostaze sociale ale eroilor), impusă de rigorile realismului socialist, perioadă în care se afirmă ca scriitor Nicolae Vieru.

Din analiza realizată s-a putut observa că în opera lui Nicolae Vieru portretele fizice ale eroilor nu ni se dau de-a gata, *creionate minuțios ca în picturile germanilor medievali*, iar publicistul Victor Prohin menționa că proza viereană ar putea fi comparată cu picturile în ulei ale lui M. Grecu.

Bibliografie:

1. CIMPOI, Mihai. *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*. Chișinău: Editura Arc, 2006. 397 p.
2. CIMPOI, Mihai. Cântecul de lebedă al prozatorului. In: *Moldova*. 1996, nr. 3-4.
3. PROHIN, Victor. ...Liber ca-n amintire. In: *Moldova literară*. 1996, nr. 8.
4. VIERU, Nicolae. *Vânt și lumină*. Nuvele. Chișinău: Cartea Moldovenească, 1974.
5. VIERU, Nicolae. *Maria*. Nuvele. Chișinău: Literatura artistică, 1977.
6. VIERU, Nicolae. *Inele de iarbă*. Roman, nuvele. Chișinău: Literatura artistică, 1981.
7. VIERU, Nicolae. *Steaua de veghe*, Nuvele. Chișinău: Literatura artistică, 1985.